

Μ. ΓΕΩΡΓΙΑΦΕΝΤΗΣ • Χ. ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΥ • Β. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ
Ε. ΤΣΑΜΑΔΟΥ-JACOBBERGER • Ι. Μ. ΤΣΙΜΠΛΗ
Ε. ΦΙΛΙΠΠΑΚΗ-WARBURTON • Δ. ΧΕΙΛΑ-ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ

Η ΣΥΝΤΑΞΗ ΣΤΗ ΜΑΘΗΣΗ ΚΑΙ ΣΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΩΣ ΞΕΝΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΣΠΥΡΟΣ Α. ΜΟΣΧΟΝΑΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Κάθε μια από τις τέσσερις μελέτες που συγκεντρώνονται σ' αυτό τον τόμο εστιάζει σ' ένα διαφορετικό γραμματικό φαινόμενο ή υποσύστημα της νέας ελληνικής: τη σειρά των όρων εξετάζουν η Χρυσούλα Λασκαράτου με τον Μιχάλη Γεωργιαφέντη, τη φωνή η Ιάνθη Μαρία Τσιμπλή, τις εγκλίσεις η Ειρήνη Φιλιππάκη-Warburton με τον Βασίλειο Σπυρόπουλο, τα προσδιοριστικά του ονόματος η Ειρήνη Τσαμαδού-Jacobberger με τη Δέσποινα Χειλά-Μαρκοπούλου.*

Και οι τέσσερις μελέτες ανήκουν στο πεδίο της σύνταξης, με την πλατιά έννοια που έχει αποκτήσει ο όρος στη γενετική θεωρία, όπου η σύνταξη τείνει να ταυτίζεται με το σύνολο της γραμματικής. Δεν είναι πάντως όλοι οι συγγραφείς αυτού του τόμου οπαδοί της γενετικής θεωρίας: οι συγγραφείς ακολουθούν ο καθένας διαφορετικά θεωρητικά υποδείγματα, τα οποία επιχειρούν να συνδυάσουν, ενίοτε στο πλαίσιο της ίδιας μελέτης. Και οι τέσσερις μελέτες δίνουν ίση έμφαση στη δομική και στη λειτουργική ανάλυση των γλωσσικών φαινομένων. Και οι τέσσερις καταλήγουν σε συγκεκριμένες διδακτικές προτάσεις.

Κάθε μελέτη εστιάζει σ' ένα γραμματικό υποσύστημα της νέας ελληνικής, με την πρόθεση να καταδείξει τις αλληλεπιδράσεις του με άλλα γραμματικά υποσυστήματα καθώς και τις γενικότερες αρχές συντακτικής οργάνωσης που εφαρμόζονται στο υπό εξέταση υποσύστημα. Για παράδειγμα, και για να περιοριστώ στις δύο πρώτες εργασίες: η σειρά των όρων είναι φαινόμενο που συνδέεται στα νέα ελληνικά με την ελλειπτικότητα του υποκειμένου, με την πλεοναστική του αποτύπωση τόσο στη ρηματική όσο και στην ονοματική μορφολογία, με τη φωνή, με την επιτέλεση διαφορετικών λεκτικών πράξεων (απόφαση, ερώτηση, παράκληση κτλ.), με την επιτόνιση. Το ίδιο φαινόμενο έχει λοιπόν εκδηλώσεις μορφολογικές, λεξικές, συντακτικές, πραγματολογικές. Παρόμοια και για τη φωνή: η μορφολογική διάκριση των ενεργητικών από τα μεσο-παθητικά ρήματα έχει επιπτώσεις στην ερμηνεία τόσο του ρήματος όσο και των ορισμάτων του (υποκείμενο, αντικείμενο): η φωνή δεν είναι φαινόμενο μόνο της ρηματικής μορφολογίας αλλά και της θεματικής δομής του ρήματος.

Ειδικά η μελέτη της Τσιμπλή για τη φωνή επιχειρεί να διαγνώσει με ακριβή ερευνητικά εργαλεία τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν όσοι μαθαίνουν τα ελληνικά ως ξένη γλώσσα. Η Τσιμπλή παρουσιάζει πορίσματα εμπειρικής έρευνας για τα βήματα που ακολουθεί η αναπτυσσόμενη «διαγλώσσα» τουρκόφωνων εφήβων που μαθαίνουν ελληνικά. Αν και οι υπόλοιπες μελέτες δεν περιλαμβάνουν πορίσματα παρόμοιων εμπειρικών ερευνών, όλες ακολουθούν μία συγκριτική προοπτική, η οποία μπορεί να φανεί ιδιαίτερα χρήσιμη σε όσους διδάσκουν την ελληνική ως ξένη, καθώς η αντι-

* Στην ίδια ομάδα μελετών ανήκει κανονικά και η περιεκτική πραγματεία της Άννας Ρουσσού Συμπληρωματικοί δείκτες, η οποία κυκλοφορεί αυτόνομα στη σειρά «Ελληνική γλώσσα: Θεωρία και Διδακτική» των εκδόσεων Πατάκη.

παραβολή της γλώσσας-στόχου, της ελληνικής εν προκειμένω, με τη μητρική γλώσσα των μαθητών επιτρέπει να προβλεφθούν αρκετές μαθησιακές δυσκολίες των τελευταίων. Για παράδειγμα, και για να περιοριστώ στις δύο τελευταίες εργασίες που περιλαμβάνονται σ' αυτό τον τόμο, η Φίλιππάκη-Warburton και ο Σπυρόπουλος εκκινούν από το ορισμό των εγκλίσεων με βάση σταθερά και σαφή μορφικά κριτήρια τόσο για τα ελληνικά όσο και για τα τουρκικά, και καταλήγουν σε «μια σαφέστερη και ορθότερη διδακτική προσέγγιση στο συγκεκριμένο σύστημα, που αποφεύγει ανακρίβειες και συγχύσεις». Παρόμοια, η μελέτη της Τσαμαδού-Jacobberger και της Χειλά-Μαρκοπούλου παρουσιάζει και συγκρίνει εξαντλητικά τις χρήσεις του άρθρου, των δεικτικών και των αόριστων προσδιοριστικών του ονόματος στα ελληνικά και στα τουρκικά· πρόκειται για τρεις «τομείς της γραμματικής» στους οποίους αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα προβλήματα οι τουρκόφωνοι μαθητές που μαθαίνουν ελληνικά.

Ο λόγος που όλες οι μελέτες σ' αυτό τον τόμο αντιπαραβάλλουν την ελληνική με την τουρκική κυρίως, είναι ότι όλες, στην αρχική τους μορφή, γράφτηκαν στο πλαίσιο του Προγράμματος Εκπαίδευσης Μουσουλμανοπαίδων (2002-2004) προκειμένου να χρησιμεύσουν ως επιμορφωτικό υλικό για καθηγητές πλειονοτικών Γυμνασίων που διδάσκουν ελληνικά σε μειονοτικούς μαθητές. Η μεροληπτική αυτή εστίαση αναδεικνύεται σε συγκριτικό πλεονέκτημα, αφού ελληνικά και τουρκικά είναι δύο γλώσσες τυπολογικά πολύ διαφορετικές, και τ' αποτελέσματα της σύγκρισης πολύ πλουσιότερα απ' ό,τι μεταξύ συγγενικών γλωσσών. Κατά τα άλλα, όλες οι μελέτες λαμβάνουν υπόψη τους δεδομένα όχι μόνο από τα τουρκικά αλλά και από άλλες γλώσσες, όπως τα πομακικά, τα οποία επίσης μιλούν αρκετοί μουσουλμάνοι στη χώρα μας.

Οι συγγραφείς των τεσσάρων αυτών μελετών προέρχονται όλοι από το χώρο της θεωρητικής γλωσσολογίας. Ίσως αυτός είναι ο λόγος που ορισμένες από τις διδακτικές τους προτάσεις μοιάζουν στοιχειώδεις ή και κάπως απλοϊκές. Ορισμένες προτάσεις ίσως είναι επίσης υπερβολικά μεταγλωσσικές: αναφέρονται κυρίως στη διδασκαλία της γραμματικής ορολογίας μάλλον παρά της ίδιας της γραμματικής – η οποία μπορεί να γίνεται και χωρίς γραμματική ορολογία. Σημασία, κατά τη γνώμη μου, έχει ότι οι συγγραφείς αυτών των μελετών κατορθώνουν να μας παρουσιάσουν το πανόραμα των γραμματικών φαινομένων που ανέλαβαν να εξετάσουν. Ο έμπειρος εκπαιδευτικός είμαι βέβαιος πως θ' ανακαλύψει στον τόμο αυτό πολύ περισσότερες εφαρμογές απ' όσες έχουν να προτείνουν οι συγγραφείς του. Στο σχετικά νέο πεδίο της ελληνικής ως ξένης γλώσσας υπάρχει μεγάλη ανάγκη για αντιπαραβολικές, μαθησιοκεντρικές μελέτες, εμπνευσμένες από τις επιτυχίες της θεωρητικής γλωσσολογίας. Υπάρχουν πολλά εγχειρίδια και «εκπαιδευτικά προϊόντα» για τη διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης γλώσσας, λείπουν όμως οι εντοπισμένες γλωσσολογικές μελέτες στις οποίες θα έπρεπε κανονικά να βασίζονται τα εκπαιδευτικά εργαλεία κάθε είδους. Ας ξέραμε πρώτα τι διδάσκουμε και σε ποιους, και μετά βρήκαμε τρόπους.

Σπύρος Α. Μοσχονάς
Τμήμα Επικοινωνίας και ΜΜΕ,
Πανεπιστήμιο Αθηνών